

ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਮਾਰੋਹ 'ਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸੰਬੋਧਨ ਦਾ ਮੂਲ-ਪਾਠ

Posted On: 21 APR 2017 12:31PM by PIB Chandigarh

English rendering of the text of PM's address at the Awards for Excellence in Public Administration, on Civil Service Day 2017

ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਮਾਰੋਹ 'ਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸੰਬੋਧਨ ਦਾ ਮੂਲ-ਪਾਠ

All India Civil Service Day ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਦਾ ਇਹ ਦਿਵਸ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ re-dedication ਦਾ ਦਿਵਸ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਕੋਣੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸੇਵਾ ਅਧੀਨ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ, ਬਹੁਤ-ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ।

ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਇੰਨੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹੋ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਉਪਲਬਧ ਵਿਵਸਥਾ ਅਧੀਨ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੱਜ ਤੋਂ 15-20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ 15-20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਸਾਂ, ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਸਾਂ। ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਸਾਡੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਲੰਘਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੀ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੀ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੀਮਿੰਟ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਲੋਹਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਹ ਜੁੱਗ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ। ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਆਉਣ ਦਾ ਸੁਭਾਵਕ ਰੁਝਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਘਾਟਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਿਛਲੇ 15-20 ਸਾਲ ਇੱਕ competition ਦਾ ਜੁੱਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸ ਕਾਰਨ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਇਹ comparison ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਤਾਂ ਇੰਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, private ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਇੰਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਬੇਕਾਰ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਾਲੇ ਬੇਕਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ alternate ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੀ ਆ ਜਾਵੇ, ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੇ, ਐਵੇਂ ਹੀ BP ਨਾਪ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦਸ ਵਾਰ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਹੈ, private ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦਾ। ਭਾਵ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ 10-15-20 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ alternate ਉਪਲਬਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ alternate ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਨਾਂਅ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅੱਜ ਤੋਂ 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਕੰਮ ਦਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਚੁਣੌਤੀ

ਵਧੀ ਹੈ। ਕੰਮ ਦੇ ਬੋਝ ਕਾਰਨ ਔਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ qualitative change ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ role play ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, aspirations ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਹੈ ਸਭ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਉਪਾਅ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਯਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟੋ, ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਦਿਸਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਜੋ ਵੀ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜ-ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਬਦਲੀਏ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੋਚਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਬਦਲੀਏ। ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਅਸੀਂ regulator ਦੇ ਮਿਜ਼ਾਜ 'ਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਕੇ ਇੱਕ enabling entity ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ develop ਹੋਣਗੇ। ਤਾਂ ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਮੌਕੇ ਵਿੱਚ ਪਲਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੋ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੌਕਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਮੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਬੋਝ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰੀਏ। ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਕਸਤ ਤਦ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂਗੇ।

ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੇਵਲ ਇਸ Civil Service Day ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ? ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੀ ਨਹੀਂ। ਸੋਚਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ritual ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਸਜੀਵ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹੀ ਮੌਕਾ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਤਾਕਤ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਇੱਕ ਮੌਕੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, inherent ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਛੋਟ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਹਿਸਾਸ ਲੱਗ ਪਵੇਗਾ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਇੰਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਕਦੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਰ ਕੇ district ਵਿੱਚ ਆਏ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਅਸੀਂ ਪੁੱਜੇ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਹੋਣਗੇ, ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਵੀ district ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ district ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ, ਇਸ ਲਈ entry hundred ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਆਈ। ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਇੱਕਦਮ ਵੱਧ ਆਈ। Quantum jump ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਭੋਜਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਭੋਜਿਆ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਯਾਰ ਨਾ ਭੇਜਣ ਨਾਲ ਵੀ ਸੁਆਲ ਉੱਠੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਭੇਜ ਤਾਂ ਦੇਵੋ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ, ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚੱਲਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰੋ ਬਈ ਵਧੀਆ ਹੈ quantum jump ਹੋਇਆ ਹੈ। 100 ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸਾਂ, ਹੁਣ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਗਏ, ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਬੋਝ qualitative analysis ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭਲਾ number one, number two, number three ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਾਂਗੇ, ਪਰ at least seriously ਵੇਖਣਾ ਪਵੇ, ਮਨ ਕਰੋ ਯਾਰ ਜ਼ਰਾ ਵੇਖ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। Excellence ਦੀ category ਵਿੱਚ ਆਏ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਹ ਅੱਕੜਾ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, Live TV ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਇਸ ਲਈ ਹਾਂ, ਚਲੋ ਬਈ ਇੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ, quantum jump ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ qualitative change ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। Excellence ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਕੋਈ entry ਹੋਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ Excellence ਦਾ ਨੱਪਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਤਦੇ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਪੁੱਜੇ ਹਾਂ ਜੀ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ coaching class join ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ... ਚਲੋ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਸਮਝ ਗਏ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਨੱਪਾ ਤਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋ Excellency ਹੈ, ਉਹ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ Excellency ਇੱਥੇ ਹੈ, ਇਹ ਨੱਪਾ ਹੈ, ਫਿਰ perform ਵੀ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਆਦਤ ਬਣਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸੁਆਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਉਸ ਦਾ ਰੁਤਬਾ, ਉਸ ਦਾ ਹੁਨਰ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟਿਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇੱਕ taken for granted ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਈਸ਼ਵਰ ਨੇ ਜੋ ਖੋਹ ਲਿਆ, ਅਚਾਨਕ ਧਿਆਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਸੁਆਣੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਅਜਿਹੇ ਉੱਤਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਹੋਵੇ, ਇੰਨਾ ਵਧੀਆ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਚਾਈ ਉੱਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਉਹ ਗੁੰਮਨਾਮ ਸੀ, ਭਾਵ inherent ਤਾਕਤ ਪਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੌਕਾ ਆਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਦਿੱਤਾ, ਵਿਕਸਤ ਕਰਦਿਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ। ਇੱਥੇ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ exam ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ pressure ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਵਿਵਸਥਾ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਮੌਕਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਇੱਕ ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, Hierarchy ਦਾ ਬੋਝ ਉਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇੰਝ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬਈ ਤੂੰ ਹਾਲੇ ਨਵਾਂ ਹੈ ਯਾਰ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ district ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਇਹ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ। ਉਹ ਬੋਝ ਅਸੀਂ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸੋਚੀਏ, ਸੀਨੀਅਰ ਲੋਕ ਸੋਚਣ, ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਬੋਝ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਿਹਾ। ਕਿਤੇ ਸਾਡਾ ਅਨੁਭਵ ਨਵੇਂ experiment ਲਈ ਬ੍ਰੇਕ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੰਝ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇੱਥੇ Secretary ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਉਸ district ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। 20 ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ। ਹੁਣ ਇਹ ਨਵਾਂ ਲੜਕਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਯਾਰ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਤੂੰ ਸੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਵੇਖ ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਬੋਝ ਬ੍ਰੇਕ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹੀ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ district ਦਾ ਤਾਂ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਜਿਸ district ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਆਇਆ ਸਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਇੱਜ਼ਤ... ਇਹ ਹ। ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ, ਬੁਰਾ ਲੱਗੇ, ਪਰ ਇਹ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਖੇਤ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵਾਹਿਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿੱਕਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਬਾਅਦ ਜੋ ਆਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੀਜਾ ਆਇਆ, ਉਹ ਕਿਤੋਂ ਪੈਦਾ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ। ਚੌਥਾ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਹੜ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬਣਾਇਆ, ਪੰਜਵਾਂ ਆਇਆ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਫਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹੈ, ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਨਤੀਜਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਵ ਨਾਲ ਜੇ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋੜਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਇਹ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਤਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਕੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹ ਛੋਟੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ, ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਠਠਨਿਸ਼ਾਰ' ਭਾਵ ਹੁਸ਼ਿਆਰ 'ਨਿ ਕਦਰ' ਭਾਵ ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ weak ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ feel ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂ ਇਹ ਤੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ weak ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਪੈਸਾ ਇੱਕ ਗੁਣ ਜੋ ਹੈ ਤੁਹਾਡਾ ਉਹ ਅਸੀਂ ਪੌਲੀਟਿਸ਼ੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਆਚਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ, ਅਨਾਮਿਕਤਾ।

ਕਈ ਅਫਸਰ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ vision ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, idea ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਨਾਮਿਕਾ, ਇਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੰਦੇਭਾਗੀ ਕਿਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਹਾਂ। ਪਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਨੈਟਵਰਕ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ district ਦਾ ਅਫਸਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ 20 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਟੀਕਾਕਰਨ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰ ਆਓ, ਗੱਲ ਪਹੁੰਚਾਓ। ਮੈਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਜੇ ਮੈਂ ਟੀਕਾਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਪਿਆਉਣ ਗਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਤਸਵੀਰ ਫੇਸਬੁੱਕ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਨਾਮਿਕਾ ਲਈ ਮੈਂ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ district level ਦੇ ਜੋ ਅਫਸਰ ਹਨ, ਉਹ ਇੰਨੇ busy ਹਨ, ਇੰਨੇ busy ਹਨ, ਇੰਨੇ busy ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਆਪਣੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦੀ ਐਂਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਤਾਕਤ ਕਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਜੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਨ-ਜਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਉੱਤਮ ਸਾਧਨ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਆਇਆ ਹੈ।

E-governance ਤੋਂ M-governance ਵੱਲ ਦੁਨੀਆ ਚੱਲ ਪਈ ਹੈ। Mobile governance ਇਹ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੱਚ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਉਹ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹੋਵੇ, ਜਨਤਕ-ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਜੋ ਅਨਾਮਿਕਾ; ਇਹ ਜੋ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਾਜਮਹੱਲ ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ design ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ concept paper ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹੋਣਗੇ, ਕਿੰਨਿਆਂ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਨਾ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ; ਪਰ ਤਾਜਮਹੱਲ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ By and large ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹੋ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੀਵਨ ਭਰ ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਵੀ ਪੁੱਛੋਗੇ, ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 20 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਪੁੱਛੋਗੇ ਬਈ ਜ਼ਰਾ ਇੱਕ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੱਸੋ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੰਨਾ ਸਮਰਪਣ ਭਾਵ ਨਾਲ ਉਹ ਜੁੜ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਬਈ ਮੈਂ ਕਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਚੱਲ ਪਏ, ਚੱਲੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲੇ ਬਈ। ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਕੋਲ। ਅਤੇ ਉਸ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਤੁਸੀਂ ਹੋ। ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੇ ਛੋਟੇ ਇੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਧਰ ਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਡੀ ਰਾਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਰਾਦਰੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਛੋਟੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਭਲੀਭਾਂਤ appreciate ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਮੈਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਜੋ ਪਰੰਪਰਾ ਸਾਡੀ ਅੱਗੇ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀ Senior ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਜੋ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਝਰੀਟ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਵੇਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਇਹ Civil Service Day ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤਦ governance ਦੇ reform ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ; ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਹੋਣਗੇ। ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ 6 ਲੋਕਾਂ ਨੇ piece ਲਿਖੇ ਹੋਣਗੇ, ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤੀਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ combine ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਜੋ ਸੱਚਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਮਾੜਾ ਲੱਗੇ, ਜੋ reality ਹੈ ਇਹ। ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ address ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿੱਥੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਢੇਰ ਸਾਰੇ, ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੁਝ reform ਕਰਾਂਗੇ, ਕੁਝ reform ਕਰਾਂਗੇ, Commission ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਠੀਕ ਹੈ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਰ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਜੋ ਤੁਹਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ, ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ coaching class ਤਾਂ ਕਦੇ ਮਿਲਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ 16 ਸਾਲ ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਕੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, deputy secretary ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਬਣਦਾ ਹੈ? ਹੈ, Director ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ Director ਦੀ category ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ 16 ਸਾਲ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਸੱਚਮੁੱਚ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੇ reform ਲਈ ਕੋਈ Commission ਸੁਝਾਅ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਗ਼ਲਤ ਸੋਚ ਹੈ ਜੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਜੋ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਸੁਝਾਅ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸਾਹਿਬ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਹਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਵੱਜੋ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ follow ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ character ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਬਈ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਇਹ ਜੋ exercise ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾ, ਜੋ paper ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਚਾਰ latest ਜੋ batch ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਬਈ, ਤੁਸੀਂ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਵੋ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ thought process ਆਵੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ, ਆਵੇ, ਸਭ ਨੇ ਲਿਖਿਆ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਨੇ cut-paste ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਪੂਰਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੰਬਨ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੋ exercise ਸੀ, ਅਸੀਂ ਕੋਈ degree ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ; academic ranking ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪੇਪਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਆਏ ਹਨ, ਅਨੁਭਵ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਆਪਣੇ clerical ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ Computer-Operator ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ, Office timing ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸੀਜ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ crisis ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਿਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ; ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ Holy-book ਵਾਂਗ ਫੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਭਾਵੇਂ ਛੋਟੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ mind-set ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋ। ਸਾਨੂੰ, ਚੰਗਾ, ਜਦੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ownership ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੀ। Ownership ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਸਫਲਤਾ ਓਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੋਝ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਜੱਸ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਜਤਨ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ownership ਦੀ movement ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਦਿਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬੈਠਦੇ ਹਾਂ ਨਾ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇੱਕ ownership ਦੀ movement ਹੈ। ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਮੇਰਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੇਰੀ ਹੈ, ਨਤੀਜਾ ਮੈਂ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ, ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਮੈਂ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਹੀ ਕਸੌਟੀ ਕਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਭਲੀਭਾਂਤ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋ। ਘਾਟੇ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ, ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹਜ਼। ਪ੍ਰਭਾਵਗ੍ਰਸਤ ਹਾਲਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਸਭ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂ, ਇਹ ਕੁਝ ਗੱਲ ਹੈ। ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਯਾਰ, ਠੀਕ ਹੈ ਇੰਝ ਹੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ; ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੇਖਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਦੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਵਸਥਾ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਈਨ ਦੀ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਇੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਧਰ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਕਸੌਟੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਘਾਟੇ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵਗ੍ਰਸਤ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਤੀ ਵਿੱਚ contribution, By and large ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚ, ਕਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਰਾਹ ਲੱਭਣਾ, ਉਸ ਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਲਤਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਇਹ By and large ਸਾਡੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ class ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿੱ perfect management ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਭਰਪੂਰ ਪਾਕ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ management ਕਰਨੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ Engineering College ਵਿੱਚ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ admission ਦੇਣਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੀਟਾਂ ਘੱਟ ਪੈ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਕਿਵੇਂ manage ਕਰਨਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਦੇ expression ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਹੁਲਤਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਨਹਾਉਣਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ fountain ਉੱਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਨਹਾਉਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਆਵੇ, ਤਾਂ follow ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਲਤਾ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਲਤਾ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਿਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਬਹੁਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਲਈ ਕੀ ਸਾਡੀ strategy ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ mind-set ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਬਣ ਨਹੀਂ ਸਕਾਂਗੇ ਜੀ। ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਦੀ ਸੀਮਾ ਉਹੀ ਰਹੇਗੀ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਜੀ।

ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਦੂਜੇ district ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ competition ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ district ਜੋ ਹੈ ਉੱਥੇ ਪਾਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਖੇਤੀ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸੋਕਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਖੇਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ; ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਕੀਤਾ, ਅਜਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ district, district ਨਹੀਂ, ਦੁਨੀਆ ਇੰਨੀ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਰਾਜਾਂ, ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਾਲੇ competition ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿੱਚ competition ਹੈ। ਹਰ ਛਿਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਰੀਤ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

Civil Service ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਾਕਤ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਧਰਮ ਵੀ ਹੈ, Civil Service ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਧਰਮ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ, ਉਹ district ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ, ਤਹਿਸੀਲ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ final authority ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ; ਉਸ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਹਰ proposal ਨੂੰ, ਹਰ ਘਟਨਾ ਨੂੰ, ਹਰ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹਿਤ ਦੀ ਤੱਕੜੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤੋਲਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਟੇ ਵਿੱਚ negative impact ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ? ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਕੰਮ ਚੱਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਤਾਂ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਟੇ ਉੱਤੇ ਤਾਂ impact ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਤੱਕੜੀ Civil Service ਕੋਲ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ training ਹੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਵੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਉਣਗੀਆਂ; ਨੇਤਾ ਆਉਣਗੇ, ਜਾਣਗੇ; ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਅਮਰ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਰਮ ਹਰ ਫ਼ੈਸਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹਿਤ ਦੀ ਤੱਕੜੀ ਵਿੱਚ ਤੋਲਣਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀ impact ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ impact ਬਾਰੇ ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ। ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ Civil Service ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੋ training ਲਈ ਹੈ, ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ ਜੁੱਗ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ relevant ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈਏ। ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਜੇ ਅਸੀਂ irrelevant ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਸਥਿਤੀ ਕਿੱਥੋਂ ਦੀ ਕਿੱਥੇ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਸੀਂ ਕਿਤੋਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਾਂਗੇ। ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ Institutional growth, institutinal development, institutional mechanism ਇਸ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਨੂੰ overhauling ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ, lubricating ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਹਾਂ, ਇੱਥੇ HR ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ HR ਵਿੱਚ lubricating ਵਿਸ਼ਾ ਆਇਆ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ Civil Service ਦੇ ਲੋਕ ਹਾਂ, 25 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਮਾਮਲਾ ਲਟਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, 30 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਮਾਮਲਾ ਲਟਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, leadership ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ ਘਾਟ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, department ਦੀ, ਦੋ department ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੀਆਂ ਫ਼ਾਇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਟਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਅਤੇ ਉਹੀ ਮੁੱਦਾ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ PRAGATI (Pro-Active Governance And Timely Implementation) ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇੰਝ ਹੀ PRAGATI ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ listing ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇੰਨੀਆਂ

ਚੀਜ਼ਾਂ ਉੱਤੇ PRAGATI ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਫਟਾਫਟ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸਾਰੀ clearance ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ project clear ਹੋ ਜਾਵੇ, 8-9 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ project clear ਹੋ ਗਏ, ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ? PRAGATI ਦੀ success ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ technology ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦਿਆਂ ਲਟਕੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਹ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਇਹ ਸੋਚਣ, ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਤੁਸੀਂ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ, ਉਹ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਲਟਕਿਆ ਪਿਆ ਸੀ? Road ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਪਰ Forest Department ਅਟਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ intervene ਕੀਤਾ, clear ਹੋ ਗਿਆ, ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। PRAGATI ਦੀ success ਲਈ ਮੌਦੀ ਦੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਇੱਕ temporary ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ।

(Release ID: 1491311) Visitor Counter : 2

